

DEYİM ARAŞTIRMALARINA KATKILAR: SEKİZ DEYİM ÜZERİNE

Nail Tan

- Önceki yıllarda olduğu gibi 2019 yılında da freziyoloji / deyim bilimine katkıda bulunmak amacıyla sözlüklere ya hiç girmemiş ya da çeşitlemesi girmiş veya anlamı eksik, hatalı verilmiş deyimler üzerindeki değerlendirmelerimizi sürdürüyoruz.

Bu yazımızda yazılı ve daha çok sözlü kaynaklardan derlenmiş sekiz deyim kullanılış bağlamlarıyla birlikte dil bilimci, sözlük bilimci ve deyim bilimcilerin dikkatine sunuyoruz. Ele aldığımız deyimleri, yazımızın sonunda kaynaklar bölümünde belirttik. İçinde en çok söz varlığı barındırdığına inandığımız belli başlı deyim sözlükleriyle karşılaştırarak kısa bir değerlendirmeye tabi tuttuk.

Kahveyi sele vermek

Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi (derleme tarihinde Yrd. Doç. Dr.) Doç. Dr. Abdulkadir Erkal'ın 1 Aralık 2015 tarihinde telefonla bildirdiği bir deyim. O gün, aynı üniversitede öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. (şimdi Dr. Öğretim Üyesi denilmekte) Ali Doğaner'le Türk kahvesi içmişler. Kahveler; Türk kahve geleneğine uygun bir şekilde, fincanların yanında birer bardak suyla gelmiş. Ali Bey; kahvesini içtikten sonra, su dolu bardağı masanın köşesine itmiş ve "Bizim Adana'da şöyle derler: Kahveyi sele vermeyelim!" demiş.

Türk kahve kültüründe, fincanın yanında su dolu bardağın getirilmesinin sebebi; kahve içecek kişinin önce su bardağından genellikle üç yudum su içip suyu ağızda dolaştırıp yutarak hem ağızını hem de boğazını kahvenin tadını almaya hazırlamasıdır.

Kahve; tiryakilik, alışkanlık yapan bir içecektir. Kahve tiryakileri, kahveyi mutlaka böyle içerler. Kahvenin üzerine su içmek, görgüsüzlük kabul edilir.

Kahve ile su arasındaki bağı ortaya koyan, gençliğimde Kastamonu'da bir kahveciden dinlediğim güzel bir fıkra vardır. Kahvenin yanındaki suyun anlamını bilmeyen garsonlara sık sık anlatırım. Fıkra şöyle: İki genç birbirini sevmiş, bir süre sonra da evlenmeye karar vermişler. Ailelerine konuyu açıp onaylarını alınca sıra töre gereği kız istemeye gelmiş. Kararlaştırılan günün gecesi, iki aile kız evinde toplanmış. Gelin adayı kızımız, hâl hatır sormadan sonra misafirlere kahvelerini nasıl içeceklerini sorup mutfağa geçmiş. Kahveleri sade, az şekerli, orta şekerli ve şekerli olmak üzere pişirip birer bardak suyla birlikte odada bulunanlara dağıtmış. Kahveler içildikten sonra damat adayının babası "Allah'ın emri, peygamberin kavliyle ..." kızı babasından istemiş. Kızın anne babası birbirleriyle kaş göz işaretiyle konuşup kızlarına dönüp sormuşlar: "Kızım, biz bu evliliği uygun bulmuyoruz ama karar senindir, kararına saygı gösteririz. Sen ne diyorsun?" Bu sözün üzerine, salonda buz gibi bir hava esmiş. Gelin adayına bakmış herkes. Ne diyecek diye. Kararlı, sakın bir şekilde konuşmuş gelin adayı: "Daha önce çok olumlu bakıyordum bu evliliğe. Onun için istemeye gelebilirler dedim eş adayıma. Ancak şimdi kararım değişti. Bu ailenin oğluyla evlenirsem mutlu olamam düşüncesi bende hâkim duruma geçti." Oğlan tarafı, özellikle de damat adayı, çok şaşırılmış. Üzgün bir şekilde evlerine dönmüşler. Ertesi gün, damat adayı evlenmek istediği kızla buluşup evlenme kararını niçin değiştirdiğini sormuş. Genç kız, ısrarlara dayanamayıp sebebi açıklamak zorunda kalmış:

"İki aile arasında büyük görgü, kültür farkı ortaya çıktı da ondan. Sen dâhil ailen, daha kahve içmesini bilmiyorsunuz. Fincanın yanındaki suyun bir kısmını kahveden önce içip ağzınızı temizlemiş olacaktınız. Siz, kahvenin üzerine birer bardak su içtiniz."

Türk kahvesi deyip geçmeyelim. Arkasında; zengin, köklü bir kültür var. Bu kültür içinde; pişirme, sunma, içme kurallarının, geleneklerinin yanı sıra anonim edebiyat ürünleri (atasözü, deyim, bilmece, mâni, türkü) ve el sanatları hazinesi bulunmaktadır. Kahvehanelerin âşık edebiyatını, halk müziği ve oyunlarını, meddahlığı, orta oyunu, gölge oyunu ve kuklayı nasıl etkileyip geliştirdiğini çok iyi biliyoruz. İşte bu yüzden, Kültür ve Turizm Bakanlığının girişimleriyle "Türk kahvesi kültürü ve geleneği", 2013 yılında UNESCO tarafından "İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi"ne alındı. Bu kararın alındığı 5 Aralık 2013 tarihi dolayısıyla 5 Aralık, Türkiye'de "Dünya Kahve Günü" ilan edilip kutlanmaya başladı.

“Türk kahvesi kültürü ve geleneği”nin UNESCO SOKÜM Temsilî Listesi’ne dâhil edilmesi dolayısıyla bir de kitap yayımlandı (Kuzucu - Koz, 2015). Söz konusu kitaptaki kahve kültürüyle ilgili atasözü ve deyimler bölümünde ve diğer taradığımız sözlüklerde, ele aldığımız deyimde rastlamadık.

Deyimi, şu iki anlamıyla birlikte sözlüklere almak gerektiğine inanıyoruz: “1. Türk kahvesinin üzerine su içip tadını yok etmek; 2. Yolunda giden yararlı bir işi, hizmeti, basit bir hata sonucu berbat etmek, başarısızlığa mahkûm etmek.”

Harman yeri dişlemek / Epeyi harman yeri dişlemek

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünün 19-23 Kasım 2017 tarihleri arasında Ordu Kültür Merkezinde düzenlediği 8. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi’nin 23 Kasım 2017 tarihindeki Ünye gezisi bölümünde, otobüsle Ordu-Ünye arasındaki yolculukta, halk bilimci Halil Atılğan’la yan yana oturup çeşitli halk bilimi konularında sohbet ettik. Birbirimize sormamız gereken birçok soruyu sorup cevaplarını aldık. Ünye’de Yaşayan Kültür Müzesini gezmek üzere otobüsten inerken Halil Bey dedi ki:

“Hocam ne iyi oldu. Epeyi ‘taş altı kaldırdık’. Epeyi ‘harman yeri dişledik’ denir bizim sohbetimize yöremizde.”

Kullandığı deyimler dikkatimizi çekmişti. Hemen not alıp yöresini, anlamını sorduk. Halil Bey, genellikle memleketi Tarsus’un İncirgediği köyü (şimdi Mersin Büyükşehir Belediyesine bağlı mahalle) ile Adana Düziçi’nden bu tür mahallî sözleri kullanır. Bunların İncirgediği köyünde duyduğu sözler olduğunu söyledi. “Taş altı kaldırmak” deyimini bir önceki yazımızda ele almıştık. Bu yazımızda, “harman yeri dişlemek” deyimini üzerinde duracağız.

Halil Atılğan’ın o gün anlattığına göre; köylerde harman yerlerinde düvenler sürülüp buğday, arpa, çavdarlar çuvallara doldurulup ambarlara taşandıktan sonra, ilk yağmurların ardından toprağın yarıklarına gizlenmiş arpa ve buğdayların yeşerdiği görülür. Köylü, hayvanlarını evlerine yakın bu yeşil harman yerlerine salıverir. At, eşek, büyükbaş hayvanlar bir harman yerinden diğerine geçip sabahtan akşama kadar yeşermiş tahılları dişlerler yani otlarlar. Hayvanların bu otlama şekline İncirgediği’nde “harman yeri dişlemek” deniliyormuş. Halil Bey, konudan konuya geçen sohbetimizi bu deyimle ifade etmişti, özdeşleştirmişti.

Ankara’ya döndükten sonra deyimini belli başlı sözlüklerde aradık. TDK’nin bölge ağızlarından derlediği atasözü ve deyimlerle ilgili sözlüğünde, an-

lamı verilmeden Niğde'den derlenmiş şu şekline rastladık: "Harman yeri dişlemiş." (TDK, 2016: 343)

Deyimle Bilginler'in sözlüğünde ise anlamı verilerek karşılaştık:

Harman yeri dişlemiş (Bilginler, 2014: III/1328).

Görmüş geçirmiş (kötü insan).

"Gelgelelim benim gelin harman yeri dişlemiş. Bir dilli, bir dilli ki... deme gitsin..." Mustafa Balel, *Kurtboğan*, s. 102.

Belli ki deyim anlam, metinden yola çıkılarak verilmiş. Gelin, kötü huylu olduğundan () içinde "kötü insan" nitelemesi yapılmış.

Bilginler'in deyim sözlüğü dışında anlamı verilerek rastlamadığımız deyi mi iki anlamıyla birlikte sözlüklere almakta yarar görüyoruz: "1. Görmüş, geçirmiş, tecrübeli, uyanık; 2. İki veya daha çok kişinin bir araya gelip birikmiş konuları, sorunları görüşüp sohbet etmesi."

Tivriz dilencisi gibi giyinmek

Merkezi Ankara'da bulunan Halk Kültürü Araştırmaları Kurumunun Genel Başkanı ve halk bilimci, anne baba tarafından Afyonkarahisarlı İrfan Ünver Nasrattınoğlu'ndan (d. 1937); 8 Ekim 2016 tarihinde, dernek yönetim odasında yaptığımız görüşmede işitip not aldığımız bir deyim. O gün hava biraz soğuktu. Sonbahara, ekim ayı başlarına uygun düşmeyen bir gün yaşanıyordu. İrfan Bey, hava durumunu kontrol etmeden bir gün önceki ince kıyafetleriyle Kızılay'daki dernek merkezine gelmişti. Üşüyordu. Dedi ki:

"Anam Fadime Hanım, böyle soğuk havada ince giysilerle sokağa çıkıp tirilleyenler için: 'Tivriz dilencisi gibi giyinirsen işte böyle olur' derdi. Ben bugün Tivriz dilencisi gibiyim."

Not aldığımız deyi mi; belli başlı, içinde en çok söz varlığı barındırdığına inandığımız sözlüklerde araştırdık. Bulamayınca yazımıza dâhil ettik. Değerlendirmemizi tamamlamadan önce, 12 Aralık 2018 tarihinde İrfan Bey'le bir telefon görüşmesi daha yapmak ihtiyacını duyduk. Tivriz kelimesine takılmıştık. Acaba Tivriz, Afyonkarahisar veya çevresinde bir yer adı mıydı? Konya'nın İvriz'iyle ilgisi var mıydı? İrfan Bey, telefon görüşmemizde ilk açıkladığı anlamı biraz genişletti. Tivrizin bir yer adı olmadığını söyledi.

İrfan Bey'in son açıklamasına göre, Afyonkarahisar'da mevsime uygun giyinmeyenlerle birlikte pasaklı, yırtık pırtık, altı üstü uyumsuz kıyafetler giyenler için de bu deyim kullanılırmış.

Tivriz, yer adı olmadığına göre başka bir anlamı bulunmalıydı. Nitekim TDK'nin *Derleme Sözlüğü*'nde Acıpayam / Denizli'den eş anlamıyla karşımıza çıkıverdi: "Çok uzak yer." (TDK, 1978: X/3942). Acıpayam, bilindiği gibi Afyonkarahisar'a komşudur. Çok uzak yerin dilencisi gerçekten de mevsime uygun giyinmez. Hangi kıyafetle geldiyse ne bulduysa giyip dilenmeye devam edecektir.

Deyimi; "1. İklima ve yapılan işe uygun giyinmemek; 2. Gelişigüzel, kirli, yırtık, parçaları birbiriyle uyumsuz kıyafetler giymek." anlamlarıyla sözlüklere almak mümkündür.

Dil ağız eylemek

Kars Merkez Dikme köyünden, Karapapak Türklerinden eğitimci, romancı Songül Dünder'ın (d. 1955) 3 Haziran 2018 tarihinde getirdiği deyimlerden biri. Köyünde ve Karapapakların yaşadığı yerlerde kullanılan bir sözmüş. Af dilemek anlamında kullanılıyormuş. Kusurların, kabahatlerin affedilmesi için yalvarma derecesinde bir davranışı, sözlü ifadeyi anlatıyormuş. "Ahmet, babasına çok dil ağız eyledi ama beklediği cevabı alamadı." Songül Hanım; romanlarında mahallî kelime, atasözü ve deyimleri dili zenginleştirici ölçüde kullanmayı çok iyi biliyor.

Taradığımız deyim sözlüklerinde ne kendisine ne de çeşitlemesine rastlamadığımızı söyleyebiliriz. "Dil ağız vermemek: konuşamayacak derecede ağır hasta olmak" anlamındadır (Bilginler, 2014: II/814).

Deyimi, "kusurların, hataların affı için ısrar etmek, yalvarmak" anlamıyla deyim sözlüklerine almakta yarar görüyoruz.

Ayakkabısını / pabucunu / çarığını / yemenisini düzeltmek

Kars Merkez Dikme köyünden eğitimci, romancı Songül Dünder'ın aynı köyden eşi Âşık Selahettin Dünder'ın (Ozan Dünder) amcası Yahya Dünder'dan işitip 3 Haziran 2018 tarihinde bize getirdiği deyimlerden biri daha. Yahya Bey (Şoför Yahya / Şoför Aga) kendisinden hoşlanmadığı kişilerin misafirlğe gelmeleri durumunda, yeterince ağırladıktan sonra eşine veya kızına şöyle dermiş: "Dayının ayakkabısını düzelt!" Eşi veya kızı ayağa kalkıp daha önce eve doğru burunlarını yan yana getirip çevirdikleri ayakkabılardan, bahsedilen kişinininkileri alır; kapının önüne, burunları sokağa bakacak şekilde koyarmış. Bu sözü işiten, hareketi seyreden misafir / misafirler birkaç dakika sonra müsaade ister, evine gidermiş.

Deyimin yazımızın sonunda künyesini taradığımız sözlüklerden tamamında bu şekliyle (bu fiille) bulunmadığını gördük. Yalnız yine tamamında yaklaşık; “kibarca, dolaylı olarak birini kapı dışarı etmek, kovmak, istenmediğini belirtmek” anlamıyla “pabuçlarını / pabucunu çevirmek” deyimine rastladık. Yine yakın anlamlı (açıkça kovmak, diğeri dolaylı) “pabucunu eline vermek” deyimine de birçok sözlükte yer verildiğini tespit ettik.

Eskiden ayakkabının yerine çarık, yemeni, pabuç giyildiğini düşünerek deyim bu nesnelere de kullanıldığını sanıyoruz. Nitekim “pabuçlarını eline vermek” Şinasî'nin *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyyesi*'nde (1863), “pabuçlarını çevirmek” de Ahmet Vefik Paşa'nın *Atalar Sözü-Türki Durûb-ı Emsâl* (1871) eserinde görülmektedir ki sözün eskiliğine en büyük delillerdir (Parlatır - Çetin, 2005: 317; Tülbentçi, 1977: 452).

Misafirperverlik; Türk kültürünün, Türk ailesinin önemli bir sosyo kültürel değeridir. Misafirlikte ayakkabı / pabuç çevirmek çok önemlidir. Türk geleneğinde, evlere ayakkabı ile girilmez. Ayakkabılar; müstakil, avlulu evlerde dış kapının, diğerlerinde iç kapının önünde çıkarılırdı. Misafirlige gelenler çoraplarının, çıplak ayaklarının ve ayakkabılarının temiz olmasına özen gösterirlerdi. Terlik âdeti, konaklarda vardı. Sonra Türkiye'ye de yayıldı. Kapı önünde, gelişigüzel, çiftleri karışmış şekilde çıkarılan ayakkabılarını, misafirler oturduktan sonra evin gelini, kızı veya ev sahibinin hanımı, burunları eve dönük şekilde kapı önüne dizer. Büyüklerinki sağdan; erkekler önce, kadınlar sonra başlar, çocuk ayakkabıları en sonadır. Misafirler, kalkmak için müsaade istediklerinde ayakkabı çevirmekle görevli kişi koşar, ayakkabıların burunlarını dışarı gelecek şekilde çevirir. İşte, misafirin geliş gidişindeki bu uygulamaya “ayakkabı / pabuç çevirmek” denir. Bu eylem / fiil zamanla mecazi bir anlam (birini kibarca, dolaylı olarak kovmak gibi) daha kazanmıştır.

Bu deyim, Doç. Dr. Abdülbâki Gölpınarlı'nın araştırmasına göre tasavvuf kültüründen dilimize girmiştir. Gölpınarlı'nın uzun açıklamasının özeti şöyledir: “Tasavvuf ehli, misafirin ayakkabılarını dışarı çevirmez. Ancak edepten dışarı ve bağışlanamayacak bir suç işleyen kişinin ayakkabıları dışarıya doğru çevrilir ve bu ‘git, bir daha gelme’ demektir. Ayakkabısı dışarıya doğru çevrilmiş kişi; gene onları içeri doğru çevirir giyer, eşiği öpüp geri gider.”

Ayakkabıları içeriye doğru çevrilmiş canlar, ayakkabılarını yüzü eve doğru olacak şekilde giyer, eşiği öpüp yani niyaz edip arka arka kapıdan çıkarlar.

'Ayakkabısını çevirdiler' sözü 'yol verdiler, kovdular, bir daha gelme dediler' anlamına gelir." (Gölpınarlı, 1977: 35-36; Cebecioğlu, 2005: 69)

Deyimi, şu anlamlarıyla sözlüklere almak gerektiğine inanıyoruz: "1. Misafirlige gelenlerin ayakkabılarını kapı önünde geliş ve gidiş yönlerine göre eşleştirip sıralamak; 2. Hoşlanılmayan bir kişinin ayakkabılarını burunları sokağa bakacak şekilde kapı önüne koymak, dolaylı olarak evden gitmesini istemek."

Duyduğunu duymaz, gördüğünü görmez olmak

Kastamonu Kız İlköğretmen Okulundan öğrencim (1965-1967) eğitimci, romancı ve çocuk kitapları yazarı Zühal İzmirli ve eşi Türkçe öğretmeni, yazar Yücel İzmirli'nin 17 Ekim 2016 tarihinde gönderdikleri bir deyim. Burdur yöresinden, 1969 doğumlu Tursun Bilgin'den işitip not etmişler. İlk duyduğumuzda yaşlılıktan dert yanıldığını anımsatıyorsa da kaynak kişinin ifadesine göre başkalarıyla iyi geçinmenin sırrı / yolu bu iki davranıştan geçiyormuş.

Dinimizde insanların kötü yönlerini, ayıplarını, kusurlarını görmemek, işitmek dedikodu / gıybet yapmamak daima tavsiye edilen, uygunluk işareti kabul edilen davranışlardandır. Bu konu, İslamiyet'in temel kurallarını içine alan ilmihal kitaplarında uzun uzadıya işlenmiştir. Atasözü ve deyimlerimizin ana kaynaklarının başında; ayet, hadis, din ulularının sözleri ve ilmihal kitaplarında anlatılan, tavsiye edilen davranışlar, öğütler gelir.

Deyimimizle ilgili atasözü ve deyim sözlüklerinde eş ve yakın anlamlı bazı sözlere rastlamaktayız.

Atasözleri:

Gördüğünü ört, görmediğini söyleme (Albayrak, 2009: 408).

Gözünle gördüğünü ört, görmediğini söyleme (Gölpınarlı, 1977: 139).

Ayıp arayan göz, güzelliği göremez (Albayrak, 2009: 206).

Ayıpsız yâr arayan yârsız kalır (Albayrak, 2009: 206).

Deyimler:

Duymazlıktan / duymamazlıktan gelmek (Sinan, 2016: 353).

Duymazlığa vermek (Sinan, 2016: 353).

Görmezden / görmemezlikten gelmek (Parlatır, 2007: 402).

Hız. Mevlânâ'nın eserleri özümşenerek oluşturulmuş, "Hız. Mevlânâ'nın Yedi Öğütü" başlığı altında bastırılıp dağıtılan, ticaret yerlerine levha olarak asılan manzum metinde şu mısralar bulunmaktadır (Tan, 1999: 57-58)

Başkalarının kusurunu örtmede / görmekte gece gibi ol

.....

Hoşgörülülükte deniz gibi ol

TDK'nin bölge ağızlarından derlenen atasözü ve deyimlerden oluşan sözlüğündeki anlamı belirtilmeden yer almış şu atasözü ise diyalektik açıdan deyimimizi çağrıştırmaktadır: "Gördüm diyen gözü oyarlar, duydum diyen kulağı keserler (Niğde)". (TDK, 2016:126)

Deyimi, "insanlarla iyi geçinmek, huzur içinde yaşamak amacıyla benimşen kusurları, hataları görmemek ve işitmek tutumu, davranışı" anlamıyla sözlüklere almakta yarar görülmektedir.

Attığı taş ürküttüğü kurbağaya değmemek

Gündelik hayatımızda sıkça kullandığımız bir deyim. Her nasılsa belli başlı deyim sözlüklerinden bir kısmına girmemiş. Söz gelimi; taradığımız ve yazımızın sonunda kaynaklar bölümünde gösterdiğimiz sözlüklerden TDK, Aksoy, Parlatır, Saraçbaşı, Tülbentçi, Sinan, Yurtbaşı tarafından hazırlananlarda bulunmuyor. Sadece Muhittin Bilgin ve oğlu Dr. Ahmet Can Bilgin'in hazırladığı deyim sözlüğünde gördük (Bilginler, 2014: I/287; II/1043).

Attığı taş ürküttüğü kurbağaya değmemek / Ettiği hayır, ürküttüğü kurbağaya değmemek:

Bir işle sağlanan yarar, o işin yol açtığı zararı karşılamamak.

Aynı sözlükte şu çeşitlemeler de vardır (Bilginler, 2014: II/1043):

Ettiği kâr, ürküttüğü kurbağaya yetmemek.

Metin Yurtbaşı, sözün yakın anlamlısını atasözü olarak da değerlendirme yoluna gitmiştir ki bizce doğru değildir. Bir davranışı ifade ediyor çünkü:

Aldığı abdest ürküttüğü kurbağaya değmez.

Bazı beceriksiz kimseler, ufacık önemsiz bir iş yaparken bile çok zor bir işle uğraşmış gibi bir hava yaratmaya çalışırlar (Yurtbaşı, 2012: 322).

Ettiği hayır, ürküttüğü kurbağaya değmez (Yurtbaşı, 2012: 612).

Anlamı verilmemiştir. Önceki anlamı benimsediği söylenebilir.

Yurtbaşı; birinci çeşitlemeyi, masterlı şekliyle deyim olarak değerlendirmiştir (Yurtbaşı, 2012: 200). Bizce ikisi de deyimdir.

Aldığı abdest, ürküttüğü kurbağaya değmemek.

Elde ettiği yarar, uğradığı zararı karşılamamak.

Nurettin Albayrak'ın atasözleri sözlüğünde deyimın şu çeşitlemesi atasözü gibi değerlendirilmiştir ki bizce tereddütsüz deyimdir (Albayrak, 2009: 136).

Aldığı abdest, ürküttüğü / korkuttuğu kurbağaya değmez.

Albayrak'ın şu örnekleri ise hüküm, öğüt bildirdiği için gerçek bir atasözüdür. Deyimin atasözüne dönüşmesinin güzel örnekleridir:

Aldığın abdest (attığın taş), ürküttüğün kurbağaya değmeli (Albayrak, 2009: 136).

Ettiğin iş, ürküttüğün kurbağaya değmeli (Albayrak, 2009: 440).

Ettiğin hayır, ürküttüğün kurbağaya değmeli (Albayrak, 2009: 440).

Deyim sözlüklerine genellikle ele aldığımız deyim girmezken; “attığı taş yerini bulmak / bulmamak”, “attığı taş dediği / istediği kuşu vurmak / vurmamak” ve “taş yerine varmak” gibi örnekler yer almıştır. Bunların anlamı, bizim deyimimizden çok uzaktır.

Gelelim asıl deyimimize: “Taş atmak”, bir girişimi, işi, davranışı “ürkütülen kurbağa” ise yapılan iş, başlatılan girişim dolayısıyla zarar görenleri ifade etmektedir. Deyimi, iki anlam vererek bütün deyim sözlüklerine alabiliriz: “1. Sarf ettiği emek sonucu elde ettiği fayda, çevreye ve insanlara verdiği zarardan az olmak; 2. Yaptığı hayır, yardım halka yansıttığı beklentinin çok altında kalmak.”

Abdestli çeşitlemesi, özellikle ikinci anlamla bütünleşmektedir.

Kaynaklar:

- Aksoy, Ömer Asım (1998), *Deyimler Sözlüğü*, 6. bs., İnkılap Kitapevi, İstanbul, 457-1131 s. [5969 söz]
- Albayrak, Nurettin (2009), *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, Kapı Yayınları: 184, İstanbul, 1140 s. [18.838 söz]
- Bilgin, Muhittin - Bilgin A. Can (2014), *Tanıklarıyla Deyimler Sözlüğü*, 5 Cilt, Yayın B., İzmir, 2984 s. [21.000 dolayında söz]
- Cebecioğlu, Ethem (2005), *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 3.bs., Anka Yayınları: 66, İstanbul, 741 s.
- Gölpınarlı, Abdülbâki (1977), *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 419 s.
- Kuzucu, Kemalettin - Koz, M. Sabri (2015), *Türk Kahvesi*, YKY: 4285, İstanbul 387 s.
- Parlatır, İsmail (2007), *Deyimler Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara, 963 s. [10.349 söz]
- Parlatır, İsmail - Çetin, Nurullah (2005), *Şinasî Bütün Eserleri*, Ekin Kitabevi, Ankara, 359 s.
- Saraçbaşı, Ertuğrul (2010), *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*, 2 Cilt, YKY: 3170, İstanbul, 1324 s. [13.126 söz]
- Sinan, Ahmet Turan (2016), *Türkçenin Deyim Varlığı*, 2.bs., Kesit Yayınları, İstanbul, 536 s. [17.337 söz]
- Tan, Nail (1999), *Türkçenin Oyları / Divan ve Halk Edebiyatımızda Laedri ve Ölçülü Sözler*, FAK Yayınları: 24, Ankara, 80 s.
- Tülbentçi, Feridun Fazıl (1977), *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, 2.bs., İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 581 s. [17.440 söz]
- TDK (2009), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Haz.: Ş. H. Akalın, R. Toparlı, B. A. Tezcan, Genel Ağ. www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri [31 Aralık 2018: 2396 atasözü, 11.209 deyim]
- TDK (2016), *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler*, Bs. Haz.: M. S. Kaçalın, TDK Yayınları: 279, 331, 494 s. [5788 atasözü, 5674 deyim]
- TDK (1963-1993), *Derleme Sözlüğü*, XII Cilt, TDK Yayınları: 211, Ankara, 4842 s.
- Yurtbaşı, Metin (2012), *Sınıflandırılmış Türk Deyimleri*, 10 bs., İstanbul, 464 s., Excel.lence publishing. [12.149 söz]